

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

M. Fabii Quintiliani Institutionum Oratoriarum Libri Duodecim

Summa diligentia ad fidem vetustissimorum codicum recogniti ac restituti

Quintilianus, Marcus Fabius

Lugd. Batav. ; Roterodami, 1665

Cap. IX. De ambiguo, seu amphibolia.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12945

quia responderi potest, non est scriptum ut ¹ sapius præcipitur damnata, aut quodocunque rapta optet, aut tyrannicida duo præmia accipiat, nihil de vomere cautum, nihil de ovibus: ex eo quod manifestum, colligitur quod dubium est. ² Majoris pugnae est, ex scripto ducere quod scriptum non est. *Qui patrem occiderit, culeo insuatur, matrem occidit.* ³ *Ex domo in jus educere ne liceat: tabernaculis educit.* In hoc genere hæc quæruuntur. ⁴ An quoties propria lex non est, simili sit utendum: an id de quo agitur, ei de quo scriptum est, simile sit. Simile autem & inajus est, & pars, & minus. In illo priore, an satis lege cautum sit, an & si parum cautum est: hac sit utendum. In utroque de voluntate legumalatoris, sed de æquo tractatus potenssimi.

¹ *Sapius.*] Alii, *Bis.*

² *Majoris pugnae est.*] In superioribus exemplis colligebatur quidem quod scriptum non erat *ex scripto*, sed tamen id quod scriptum non videbatur, quantumtenus *scripto* comprehensum videbatur: ut oves aliquatenus comprehensæ videntur in lege *de lanis*. at hic nullo modo continetur quod *scriptum* est, sed similitudine duntaxat colligitur. *Idem.*

³ *Ex domo in jus.*] Cajus juriscôn-

sultus tit. *de in jus vocando*, ait non licere aliquem domo in jus rapere, propterea quod domus unicuique receptaculum est & refugium. si quis igitur id faciat, vim inferre videtur. *Idem.*

⁴ *An quoties.*] Julianus juriscôn-sultus ait de singulis rebus non satis posse caveri legibus, quocirca si quid acciderit quod *lege* comprehensum non esse videatur, procedendum esse *similitudine* ad judicandum censet. *Idem.*

C A P. IX.

De ambiguo, seu amphibolia.

10 **A**mbibolia species sunt innumerabiles, ¹ adeo, ut philosophorum quibusdam ² nullum videatur esse verbum quod non plura significet: genera admodum pauca. ³ Aut enim

¹ *Adeo ut philosoph.*] Chrysippus philosophus (ut scribit Gellius in Noctibus Atticis) nullum existimavit esse verbum quod in plures trahi intellectus possit. contra Diodorus cognomento Cronus, nullum existimavit esse verbum ambiguum. *Turneb.*

² *Nullum videatur esse verbum.*] A. Gell. lib. xi. cap. 12. Egesippus ait, om-

ne verbum ambiguum esse natura. *Pithæus.*

³ *Aut enim vocibus.*] Boëtius apud Latinos hanc poni differentiam, ut *ambiguitatem* esse putet in verborum conjunctione, *homonymiam* vero, id est æquivocationem, in verbis singulis, tamen Fabius utranque rationem, *ambiguitatis* complectitur nomine. *Turneb.*

I An

enim vocibus accidit singulis, aut conjunctis. Singula afferunt errorem, cum pluribus rebus aut etiam hominibus eadem appellatio est: *ὁμωνυμία* dicitur, ut *Gallus*. Utrum enim avem, an gentem, an nomen, ¹ an fortunam corporis significet, incertum est: & *Ajax*, *Telamonis*, an *Oilei filius*. Verba quoque quædam diversos intellectus habent, ² ut *cerno*: quæ ambiguitas plurimis modis accidit: unde fere lites, præcipue ex testamentis, cum de libertate, aut etiam de hæreditate contendunt ii quibus idem nomen est: aut quid sit legatum, quæritur. Alterum est, in quo alia integro verbo significatio est, alia divisio: ut *in genua*, & *arma mentum*, & *cor vinum*, ineptæ fane cavillationes, ex quo tamen Græci controversias ducunt: ³ inde *ἀλληλεις* illa vulgata, cum quæritur, utrum ⁴ aula quæ ter ceciderit, aut tibicina si ceciderit, debeat publicari. ⁵ Tertia est ex compositis, ut si quis corpus suum in occulto loco poni jubeat, circaque monumentum multum agri ab hæredibus in tutelam cinerum, ut solet, leget, ⁶ *Sit latus occultum*. Sic apud Græcos contendit *λέων* & *παντελέων*, cum scriptura dubia est, bona omnia *λέοντι*, an bona *παντελέοντι* relicta sint. In conjunctis plus ambiguitatis est. Fit autem ⁷ per casus: ut,

⁸ *Aio te Æacida Romanos vincere posse.*

Per

¹ *An fortunam corporis.*] Id ait propter *Gallos*, qui sunt *Cybeles* sacerdotes. his autem *Samia* testa execantur virilia. *Idem.*

² *Ut cerno.*] Cernere farinam, cernere bello, cernere hæreditatem. *Pithæus.*

³ *Inde ἀλληλεις.*] Fingunt rhetores Græci hanc legem, *ἀλληλεις* si ceciderit, publicetur. *ambiguitas* est igitur, si enim integram accipias dictionem, de *tibicina* intelligitur: si autem divides, intelligitur de *aula* quæ ter ceciderit. *Turneb.*

⁴ *Aula quæ ter ceciderit.*] Vide *Laertium* in vita *Zenonis*.

⁵ *Tertia est.*] Species hæc à superiore

differt, quod in illa *simplices* dictiones dividuntur, hic autem vel *compositæ* dividuntur, vel certe componuntur. *Turneb.*

⁶ *Sit latus occultum.*] Vel ex hoc loco apparet non robuste pronunciatas fuisse, ab antiquis *aspirationes*, atque adeo in scribendo vel ab illis omissas fuisse, vel tenui saltem apice in vertice fuisse notatas. nam alioqui non esset ambiguitas. *Idem.* *Sit latus occultum.*] Alii leg. *Sit latus occas*, *io cultum*. Vel *latus occasi cultum*. *Pith.*

⁷ *Per casus.*] *Ennius* apud *Cic.* 2. de *Divinat.*

⁸ *Aio te Æacida.*] Versus est *Ennius* de *Pyrrho Epirotarum rege*. scribit enim

Per collocationem, ubi dubium est quid quo referri oporteat: ac frequentissime cum id quod medium est, utrinque possit trahi, ut de Troilo ¹ Virgilius,

Lora tenens tamen ---

Hic utrum quod teneat tamen lora, an quamvis teneat, tamen trahatur, quæri potest. Unde controversia illa, Testamento quidam iussit *poni statuam auream hastam tenentem*. Quæritur, statua hastam tenens aurea esse debeat, an hasta esse aurea in statua alterius materiæ. ² Fit per flexum idem magis,

Quinquaginta ubi erant centum inde occidit Achilles. Sæpe utri duorum antecedentium sermo subiectus sit, in dubio est unde est controversia, *Hæres meus uxori meæ ³ dare damnas esto argenti, quod elegerit, pondo centum*. Uter eligat quæritur. Verum id quod ex his primum est, mutatione casuum: sequens, divisione verborum, aut translatione emendatur: tertium adjectione. Accusativi geminatione facta amphibolia, solvitur ablativo: ut illud, *Lachetem audivi percussisse Demeam, fiat. à Lachete percussum Demeam*. ⁴ Sed ablativo ipsi, ut in primo diximus, inest naturalis amphibolia,

--- Cælo decurrit aperto: utrum per apertum cælum, an cum cælum apertum esset. Divisio respiratione & mora constat. *Statuam deinde auream hastam*: vel statuam auream, deinde hastam: Adjectio talis est, argentum quod elegerit ipse, ut hæres intelligatur: vel ipsa, ut uxor. Adjectione facta amphibolia, qualis sit, ⁵ *Nos flentes illos deprehendimus,*

enim Pyrrhum Ennius in Annalibus Apollinem consuluisse de belli eventu quod adversus Romanos erat gesturus, hocque responsum tulisse. Turneb.

¹ Virgilit.] Æneid. 1.

² Fit per flexum.] Flexum Fab. appellat ipsam vocis inclinationem & immutationem, quæ fieri solet in interpunctionibus membrorum & periodorum. Turneb.

³ Dare damnas esto, &c.] Dicitio hæc *Damnâs* elegantissime usurpatur à jurisconsultis: cujus usus manavit à duode-

cim tabulis, quæ antiquis conscriptæ sunt verbis: est igitur, *damnatus sit*, & *cogatur*. Idem.

⁴ Sed ablativo ipse.] Multis accipitur modis *ablativo ipse* apud Latinos. quocirca non defuerunt qui ob varietatem significationis ipsius *ablativi*, ponerent *septimum casum* & *octavum*. Vide Fab. cap. 7. lib. 1. Idem.

⁵ Nos flentes.] Si enim detracta fuerit particula *Nos*, sublata fuerit ambiguitas. Idem.

x Cicero.]

mus, detractioe solvetur. Pluribus verbis emendandum, ubi est id, quod quo referatur, dubium est, & ipsum est ambiguum. *Heres meus dare illi damnas esto omnia sua.* In quod genus incidit ¹ Cicero loquens de C. Fannii soceri instituto, Quem, quia cooptatus in Augurum collegium non erat, non admodum diligebat: præsertim cum ille Q. Scævola ² sibi minorem natu generum prætulisset. Nam id *sibi*, & ad socerum referri, & ad Fannium potest. Productio quoque in scripto & correptio in dubio relicta, causa est ambiguitatis: ut in hoc, ³ *Cato.* aliud enim ostendit brevis secunda syllaba casu nominativo, aliud eadem syllaba producta casu dativo aut ablativo. Plurimæ præterea sunt aliæ species, quas persequi nihil necesse est. Nec refert quomodo facta sit amphibolia, aut quo resolvatur. Duas enim res significari manifestum est: & quod ad scriptum vocemve pertinet, in utranque par est partem. Ideoque frustra præcipitur, ut in hoc statu vocem ipsam ad nostram partem conemur vertere. ⁴ Nam si id fieri potest, amphibolia non est. Amphiboliæ autem omnis in his erit quæstio, aliquando uter sit secundum naturam magis sermo, semper utrum sit æquius, utrum is qui sic scripsit ac sic dixit, sic voluerit. Quarum in utranque partem satis ex his quæ de conjectura & qualitate diximus præceptum est.

CAP.

¹ Cicero.] In Bruto.

² Sibi minorem, &c.] Budæus in commentariis lingua Græca hoc loco taxat Fabium, aitque & apud Græcos & apud Latinos non tam diligenter servari reciprocationis rationem, facileque in loco Ciceroniano sensum intelligi. Idem.

³ Cato.] Nam Catus apud Romanos (ut docet Plutarchus) significat astutum & prudentem, quique multum rerum

usu & experientia valet. unde Catoes dicti. Idem.

⁴ Nam si id fieri potest.] Non est amphibolia, nisi par est in utranque partem sensus. qui igitur præcipiunt ut ostendamus in hoc statu dictionem duntaxat nostro convenire sensui, hoc ipso tollunt amphiboliam, id est, sensus geminationem. Idem.